

جغرافیای اداری هخامنشیان

محمد رسول دریاگشت

بخارا « فروردین ۱۳۸۰ - شماره ۱۷

@جغرافیای اداری هخامنشیان

@آرنولد توین بی

@ترجمه همایون صنعتی زاده

@ناشر بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار

@چاپ اول تهران ۱۳۷۹-۱۹۱۰ تومان

شاید بعضی محققان امروزی تاریخ از تشکیلات اداری و نحوه مملکتداری سلسله هخامنشیان (۵۴۶-۳۳۳ قبل از میلاد) بس کمتر می دانند. آرنولد توین بی تاریخ نگار برجسته انگلیسی (۱۸۸۹-۱۹۷۵ م) که تخصص ویژه او در باب تمدنهای ملل عالم بود این رساله را نوشت و آقای همایون صنعتی زاده، محقق و شاعر و مترجم پرکار آن را ترجمه و بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار اخیرا چاپ و عرضه نمود. علی الظاهر این رساله از پیوستهای جلد هفتم کتاب مفصل «مطالعه تاریخ» از تألیفات معتبر توین بی است. مترجم در برگردان این اثر مفید تاریخی از رویه بخصوصی پیروی کرده و در مقدمه نوشته است: «مترجم حفظ سیاق قلم مؤلف به زبان انگلیسی را رعایت نکرده، سعی کرده اندیشه های مؤلف را درک کرده به فارسی برگرداند.

کتاب شامل دو بخش است: قسمت اول حاوی مباحثی پیرامون جغرافیای اداری هخامنشیان/روح و سیاست نظام هخامنشیان/سرچشمه های جاری آگاهی/جغرافیای اداری و تاریخی سیاسی/آشفستگی ناشی از شباهت اسمی/یادداشت های درباره اسمهای جغرافیائی و مکان آنها.

در بخش سوم پیوست الحاق شده: پیوست اول سنگ نبشته های داریوش در بغستان (تیسفون)/فهرست ایالات هخامنشی در سنگ نبشته های فارسی باستان. در پیوست بعدی سه جدول نمایانده شده که فهم موضوع را برای خواننده آسان می سازد. این چند فهرست و دو (به تصویر صفحه مراجعه شود) پیوست مذکور از ترجمه های ع. شاپور شهبازی از کتاب «پژوهش های هخامنشی: شامل هشت مقاله در باب تاریخ باستان شناسی هخامنشی» است که به کتاب منضم شده است.

پیوست سوم شرح نقوش مربوط به هیئتهای نمایندگی از دیواره های کاخ آپادانا است شامل اقوام: مادها، شوشیان، ارمنیان، بابلیان، آشوریان، مصریان و سغدیان و... که ۲۴ فقره است. عکسهای این قسمت هم که مرتبط با موضوع بالاست مکمل بخش مذکور است. پاره آخر از کتاب «تخت جمشید» تألیف آریش اسمیت با ترجمه عبد الله فریار (امیر کبیر، ۱۳۴۲) نقل شده است.

مجموعه این متن از نوشته آرنولد توین بی و ضمیمه ها و پیوستهای مربوطه حال و هوای مبحث کتاب را به خوبی شکل داده و مشخص نموده و برای خواننده رهنمون خوبی است. پیشینه تاریخی هخامنشیان و چگونگی فروپاشی این سلسله با درگذشت اسکندر، در این رساله ۱۷۵ صفحه ای به خوبی بازگو شده و حواشی و پانویسها ممتد نیز رساله را تکمیل نموده است. فهرست اعلام و سه قطعه نقشه جغرافیائی پایان بخش این کتاب مفید پژوهشی تاریخی است. بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار یزدی این رساله معتبر نوین بی را برای اولین بار منتشر نموده است. دانشجویان رشته تاریخ دانشگاهها که در گذشته تاریخی ایران بررسی و تحقیق دارند، موضوع مستند و قابل اعتمادی پیش رو خواهند داشت.